

Dos.Dr. Telman Nusretođlu

Hazar Üniversitesi Öğretim üyesi

Ermenistan saldırısının arkasında hangi plan var?

<https://m.turkiyegazetesi.com.tr/vazarlar/genis-aci-fikir-ve-tartisma/614491.aspx>

19 Temmuz 2020

Rusya'nın içinde bulunduğu siyasi durumu ve Türkiye siyasetinde gelinen noktayı idrak etmeden, Azerbaycan'la Ermenistan arasında yaşanan gerilimi anlamak mümkün değildir. Çünkü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da tespit ettiği gibi son saldırı olayı Ermenistan'ın boyunu da, çapını da aşan bir olay mahiyetindedir.

Azerbaycan'ın yıllardır sonuçsuz kalan barış görüşmelerinden çıkıp, Karabağ'ı işgalden kurtarmak için topyekûn hazırlıklara başlama ihtimali yüksektir.

Tarih boyunca Ruslar, güçlendikçe daha elverişli toprakların peşine düştüler.

Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan eksenini birleştiren stratejik petrol ve gaz boru hatlarının geçtiği Azerbaycan'ın Tovuz ilçesinde geçen hafta Ermeni saldırılarıyla tırmanan çatışmaların zamanlaması, mekânı, hedefleri ve arkasındaki akıl üzerinde detaylıca durmak gerekiyor. Ama bundan önce Kafkasya'nın Ruslar tarafından işgalinden itibaren terör ve sindirme yoluyla, Azerbaycan Türklerini kendi yurtlarından göçe zorlayarak, tarihî İrevan Hanlığı topraklarında Ermeni proje devletinin nasıl aşama aşama inşa edildiğini ana hatlarıyla aydınlatmakta fayda var. Günümüz olaylarını anlamak için tarih hafızamızı diri tutmak elzemdir. Aksi hâlde asırlardır farklı coğrafyalarda devam eden Türk-Rus mücadelesinin boyutlarını göremez, hadiseleri lokalize ederek bugün Türk dünyasında yaşananları ve buna karşı koymanın yollarını doğru teşhis edemeyiz.

SICAK DENİZLERE İNME HAMLESİ

Rusların sıcak denizlere inme stratejisi hakkında hepimiz bilgi sahibiyiz. Çok sayıda tarihçinin de ittifak ettiği gibi Rusların toprakları hayatı zorlaştıran yerlerdi. XVI. asra kadar Rus tarihinin tamamen Türklerin etkisinde geliştiğini

de ekseri Rus tarihçileri bile kabul eder. Hunlardan Hazarlar ve Altın Orda'ya kadar Türk devletleri, Avrasya coğrafyasının oyun kurucu gücü olarak hep hâkimiyet kurdular. Ruslar ise savunmada kaldılar. İç çekişmeler sonucu tarihe karışan Altın Orda devletinin asırlık tahakkümünden kurtulan Ruslar, güçlendikçe kendileri için daha elverişli topraklar peşine düştüler. 1552 yılında Kazan Hanlığı'nın işgal edilmesiyle önce verimli İdil deltasını, sonra da sırasıyla Kafkasya, Orta Asya, Kırım ve şimdiki Ukrayna topraklarını ele geçiren Rusya, Ortodoks Hristiyan dünyası için üçüncü Roma olmaya, asırlar boyu Türklerin iç gölü hâline gelen Karadeniz ve Hazar Denizi'ne hâkim olmaya çalıştı. Astarhan'dan Hazar'a verimli Türk yurtları birer birer Rusya'nın eline geçince, Güney Kafkasya'nın, Azerbaycan Hanlıklarının da işgaline yol açılmış oldu. Bu sebeple bölgeye gönderilen bütün istihbarat gruplarına verilen en önemli görev, Rusya'nın bölgede kalıcı hâle gelebilmesi için dağınık şekilde yaşayan Hristiyan Ermeni grupları tespit ederek onların desteğini kazanmaktı.

Daha Petro döneminde başlayan Azerbaycan topraklarının işgaline yönelik Hazar yürüyüşünün esas ideolojik gerekçelerinden biri de bölgede yaşayan Hristiyan grupları güya Müslümanların esaretinden kurtarmaktı. Kafkasya'daki yeni jeopolitik durumdan kendi millî çıkarları için yararlanmaya çalışan İran'da yaşayan Ermeniler de kiliseleri üzerinden elçilik heyetleri oluşturarak himaye arzusuyla Rusya'ya ve Avrupa'ya gönderiyorlardı. Millî hedefler örtüşüyor, Rusya bir daha çıkmamak üzere bölgeye yerleşmenin planlarını kuruyordu. Bu planların en önemlisi de Hristiyanlaştırma, asimilasyon ve Kafkasya'nın etno-demografik haritasının tamamen Müslüman Türk nüfus aleyhinde değiştirilmesiydi. Molakanlar gibi radikal Rus tarikatçıların, dağınık Ermeni grupların farklı coğrafyalardan getirilerek bölgedeki stratejik şehirlere yerleştirilmesi 1828 senesinde Kuzey Azerbaycan Hanlıklarının işgal edilmesinin tamamlanmasından sonrası imzalanan Türkmençay Antlaşması'yla hızlandı. Çarlık Rusya'sının emperyalist emellerini gerçekleştirebilmek için Rusya güdümünde bir Ermeni muhtariyeti için en ideal coğrafya olarak İrevan Hanlığı toprakları seçilmişti. Bu doğrultuda Azerbaycan Türklerinin nüfusun mutlak çoğunluğunu oluşturması gerçeği değiştirilmeli, Ermeniler bölgeye yerleştirilmeliydi. İşte tarihî Azerbaycan Türk coğrafyasında Türkiye sınırları boyunca Rus ordusunun koruduğu Ermenistan devleti, bütün bu faaliyetler neticesinde şekillendirilmişti. SSCB'nin dağılmasından sonra yine Moskova'nın

yönlendirmesi ve aktif desteğiyle Karabağ ve etrafındaki bölgeler, Rus destekli Ermeni silahlı gruplar tarafından işgal edilmiş, Azerbaycan topraklarında ikinci sözde Ermeni devletinin oluşturulması uygulamaya sokulmuştur. Azerbaycan'ın daha yeni bağımsızlığına kavuşması sebebiyle ordusunun, istihbaratının olmamasının getirdiği zorluklar, Karabağ'daki işgali engellemeye yetmemiştir. Fakat bağımsızlık sonrası petrol gibi doğal zenginliklerin getirdiği imkânlardan da faydalanarak, Türkiye ile stratejik ortaklığını genişletip Rusya'ya rağmen "Bakü-Tiflis-Ceyhan", "TANAP", "Bakü- Tiflis-Kars" gibi bölge için ehemmiyetli projeler gerçekleştiren, güvenlik kurumlarını güçlendiren Azerbaycan'ın jeopolitik gidişatı kendi lehine çevirdiği de ortadadır. Azerbaycan'ın savunma harcamalarının Ermenistan'ın toplam devlet bütçesine yaklaştığını, diğer millî güç unsurlarının da katbekat Ermenistan'dan iyi durumda olduğunu göz önünde bulundurursak, başlatacağı bir operasyonla kısa zamanda topraklarını Ermeni silahlı çetelerinden temizleyip Karabağ sorununu halledebileceği açıktır. *Peki, Türk Cumhuriyetleri* arasında artan iş birliğine, yükselen Türkiye gerçeğine rağmen Ermenistan'ın geçen hafta yaptığı Tovuz saldırısı hangi amaçlara hizmet etmektedir?

İlk önce Ermenistan'ın bazı bağımsız devlet olma vasıflarına sahip olmadığını belirtelim. Ülkede siyasetten askeriye kadar birçok sahaya hâkim olan bir emperyal iradenin varlığını unutmayalım. 12 Temmuz'da başlayan çatışmaların sürekli ellerin tetikte olduğu Karabağ cephesinde değil Azerbaycan'ı Gürcistan'a bağlayan stratejik hatların geçtiği sınırdaki Tovuz bölgesinde başlaması da ilk önce bu bağlamda değerlendirilmelidir. Birleşmiş Milletler'in raporlarına rağmen Azerbaycan toprağı olan Karabağ'ı işgal altında tutan, uzlaşmaz tavırla barış görüşmelerini tıkayan Ermeniler, üstüne üstlük Karabağ'dan çok uzak bir bölge olan Tovuz'dan saldırıya geçme cesaretini nereden alıyor? Bütün dünya koronavirüs belasıyla uğraşırken, Ermenistan da salgının en yaygın olduğu ülkelerden biriyken, üstelik ciddi ekonomik buhranla boğuşurken, bu saldırıyı gerçekleştirmedeki dâhili sebepler nasıl okunabilir? Açıktır ki Azerbaycan bir askerî operasyona başlayacaksa ilk önce uluslararası camianın Azerbaycan toprağı olarak tanıdığı Karabağ'ı işgalden kurtarmak için bir terör operasyonu başlatır. Zira kendi toprağında bulunan başka bir silahlı gücü oradan çıkarmak için barış görüşmeleri bir sonuç vermiyorsa Karabağ'daki işgale son vermek

Azerbaycan'ın hakkıdır. İleride açıklamaya çalışacağımız sebeplerle işte bu yüzden yeni kumpas için sınır bölgesi Tovuz seçilmiştir.

AZERBAYCAN'DA HAZIRLIK İHTİMALİ VARDI

Azerbaycan'ın yıllardır sonuçsuz olarak uzayıp giden barış görüşmelerinden halkın talebi doğrultusunda çıkma, topraklarını işgalden azat etmek için topyekûn hazırlıklara başlama ihtimali yüksektir. İşte bu ihtimal, Sovyetler Birliği dağılırken Karabağ, Osetya gibi problemleri dizayn ederek Güney Kafkasya'nın bağımsız devletlerinin başı üzerinde Demokles'in kılıcı gibi tutup bölgeyi kontrolü altında tutmaya çalışan iradenin çıkarlarına uygun değildir. Çatışmaların iç siyasi dinamikler bakımından Moskova'nın etki üretmesi açısından en zayıf halkası olan Gürcistan sınırına yakın bir bölgede başlatılması manidardır. Ermenilerin hemen yaygara kopararak güya çatışmayı Azerbaycan tarafının başlattığı gerekçesiyle Bakü'nün üye olmadığı Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Kolektif Güvenlik Teşkilatı'na başvurması, Moskova'dan himaye istemesi de niçin Tovuz'un hedef seçildiği sorusuna cevap veriyor. Bu teşkilat çerçevesinde ve Rusya'yla imzalanan askerî anlaşmalarla Ermenistan'a herhangi bir dış müdahale olursa Rus askerî yardımını devreye girebiliyor. Zaten Ermenistan baştan başa Rusya askeri üsleriyle doludur.

RUSYA RAHATSIZ

İşte nereden bakarsak bakalım Rusya'nın içinde bulunduğu siyasi durumu ve Türkiye ile Azerbaycan siyasetinde gelinen noktayı idrak etmeden, yaşanan son gelişmeleri anlamak mümkün değildir. Çünkü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da tespit ettiği gibi son saldırı olayı Ermenistan'ın boyunu da, çapını da aşan bir olay niteliğindedir. Rusya'da son yapılan anayasa değişikliği referandumuyla Putin ömürlük başkanlığının önündeki kanuni engeli kaldırdı. Putin'i ayakta tutan şey ise derin istihbarat ve güvenlik yapılanmaları ve bu yapılanmaların ürettiği yayılmacı siyasettir. İşte Putin'in siyasi retoriğinde sık sık yer verdiği "SSCB yeniden kurulacaktır" gibi ifadeler, yaşananları ve önümüzdeki dönemde gelişebilecek tehlikeli süreçleri anlamak bakımından da bizlere farklı perspektif sunuyor. Rusya'nın Elçibey döneminde ülke

topraklarından tamamen çıkarılan Rus askerlerini, “barış gücü” adı altında tekrar Azerbaycan’a sokmak, İran ve Orta Doğu’daki gelişmelerde söz sahibi olabilmek için Azerbaycan’ın sınırlarını Kolektif Tehlikesizlik Teşkilatının sınırları hâline getirmek isteği bellidir. Bu yönde her türlü baskıdan çekinmeyeceği de açıktır. Fakat burada Moskova’nın etki üretme kabiliyetini sınırlayan NATO üyesi Türkiye’nin Azerbaycan’la stratejik ortaklığını genişletme, ortak güç üretme meselesi vardır. Azerbaycan’ın Türkiye’ye gaz ihracında Rusya’yı geçerek birinciliğe yükselmesi, Türkmenistan gazının da TANAP’la birleştirilmesinin aktif müzakere edilmesi de Azerbaycan’ın kuzey komşusunu hoşnut edecek bir gelişme olarak görünmüyor.

ANADOLU, TÜRK DÜNYASININ KARARGÂHIDIR

Farklı coğrafyalarda asırlara yayılan Türk-Rus mücadelesi devam ediyor. Kanaatimce İdlib’de yeniden tırmandırılmak istenen çatışmayı da, Rusya’nın Libya’da Türkiye’nin önünü kesmek için Hafter’e destek vermesini de aynı çerçevede okunmalıyız. Millî Savunma Bakanı Hulûsi Akar’ın Ukrayna ziyareti sırasında Kırım Türklerinin liderleriyle görüşürken “Kırım’ın ilhakını asla kabul etmeyeceğiz” beyanı da, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Ecdadımız Azerbaycan için ne yaptıysa biz de aynısını yapmaya hazırız” mesajı da bölgede yeni işgal peşinde olanlara ciddi bir ders olmuştur. Erdoğan’ın bütün Türk İslam âlemini heyecanlandıran, yeniden diriliş arzusunu güçlendiren dik duruşu, haklı olarak Azerbaycan Türkleri arasında “Eğer o 90’lı yıllarda iktidarda olsaydı, Karabağ kesinlikle işgal edilemezdi” yorumlarının yapılmasına yol açtı...

Herkes Anadolu’nun bütün Türk dünyasının karargâhı olduğunun farkına vardı. Türk cumhuriyetleri, Türkiye etrafında saflarını sıklaştırarak ekonomiden savunmaya ortak güç oluşturamazsa yayılmacılığının yeni dalgası önünde duramaz; bugün Kırım, Karabağ yarın da Türkistan’ın herhangi bir vilayeti ameliyat masasında olur. Ama Karabağ bütün Türk dünyasının kırmızı çizgisi hâline gelirse, Rusya da bu iradeyle mutabakata girmek zorunda kalır...